

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	นิเวศวิทยาการเมืองของการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศไทย ไทย: กรณีศึกษาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น	
ชื่อผู้เขียน	นายไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ	
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	อ.ดร.ชูศักดิ์ วิทยากัด	ประธานกรรมการ
	ศ.ดร.มนัส สุวรรณ	กรรมการ
	อ.ดร.ชยันต์ วรรณระภูติ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวความคิดนิเวศวิทยาการเมือง (political ecology) แนวคิดเรื่องกลุ่มอำนาจท้องถิ่น แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ และแนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ เข้าแสวงหาคำตอบในเชิงอธิบายความ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในกรณีโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยทำความเข้าใจ 4 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาความสลับซับซ้อนของนโยบายการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ของรัฐไทย 2) กลยุทธ์และบทบาทการเคลื่อนไหวของรัฐ องค์การระหว่างประเทศ และกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในการผลักดันโครงการเขื่อน 3) กลยุทธ์และความหมายในการเคลื่อนไหว ต่อสู้ ต่อรอง ของชาวบ้านในพื้นที่โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น และ 4) ผลสะท้อนและนัยทางสังคมและการเมืองของการต่อสู้ของชาวบ้าน การศึกษาพบประเด็นสำคัญดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การศึกษานี้อธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของแนวคิดการสร้างเขื่อนในฐานะที่เป็นบริบทที่มาของความขัดแย้งในสังคมไทย การศึกษาพบว่าแนวคิดการสร้างเขื่อนเกิดขึ้นภายใต้ต้นนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ถูกกำหนดโดยองค์การระหว่างประเทศ และกลุ่มอุตสาหกรรมเขื่อน ที่ร่วมมือกับผู้กำหนดนโยบายรัฐ ที่ทำให้การสร้างเขื่อนเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ แต่จากการพิจารณาย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์พบว่า "การสร้างเขื่อนที่ถือว่าการพัฒนา" นั้น แท้จริงแล้วคือ "มายาคติ" ที่ครอบงำสังคมไทย ผ่าน "วิทยาศาสตร์ของการสร้างเขื่อน"

ประเด็นที่สอง ปฏิบัติการของกลุ่มต่างๆ ที่ผลักดันให้เกิดการสร้างเงื่อนไขได้ใช้เหตุผล การอธิบายชุดหนึ่งที่เรียกว่า "การพัฒนา" เพื่อสร้างความชอบธรรม ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วม เมื่อถูกหักท้วงและเรียกร้องให้ทำความเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นก็ถูกทำให้เป็น การเมือง โดยมีกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น นักธุรกิจ พ่อเลี้ยง และสื่อท้องถิ่น และโยงกับกลุ่ม การเมืองระดับชาติ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าการใช้ "รัฐ" เป็นคำอธิบายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น กลายเป็น การอธิบายที่ตื้นเขินและไม่เป็นจริง (state simplification)

การเคลื่อนไหวผลักดันเงื่อนไขของกลุ่มต่างๆ ได้ใช้อำนาจและอิทธิพล โดยใช้ความรู้แบบ วิทยาศาสตร์ การช่วงชิงความหมายของการประชาพิจารณ์ การใช้กลไกรัฐ การอิงกับ สถาบันพระมหากษัตริย์ พิธีกรรมที่รับใช้รัฐและแผ่กระจายความรุนแรง การชุมนุมคุกคามและใส่ร้าย บ้ายสี การปิดล้อมทางด้านข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาเพื่อให้ชาวบ้านยอมจำนนออกจากพื้นที่

ประเด็นที่สาม การต่อสู้ของชาวบ้านมีลักษณะดังนี้ 1) การใช้การเมืองวัฒนธรรม (cultural politics) โดยใช้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ การปรับใช้ พิธีกรรม การตั้งแข่งชิงเจียบ การผลิตซ้ำสร้างใหม่ตำนาน-ประวัติศาสตร์ (re-inventing history) ทำให้พื้นที่มีความศักดิ์สิทธิ์อีกครั้ง (resacralization) เพื่อสร้างความชอบธรรมในการอยู่ในพื้นที่ กลยุทธ์นี้ ชาวบ้านคิดค้นขึ้นมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำให้ชาวบ้านมีตัวตน เกิดความรู้สึกร่วม และหวงแหนพื้นที่ และเป็นการกู่ทูนชน 2) ชาวบ้านได้ต่อสู้โดยใช้แนวทางการเมืองแบบใหม่ โดย เคลื่อนไหวเชื่อมโยงกับสังคมประชา และกลุ่มผู้เดือดร้อนจากนโยบายของรัฐเพื่อทำให้เงื่อนไข เป็นประเด็นสาธารณะและเป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ การใช้การเมืองของข้อมูล และการเปลี่ยนจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ ที่มุ่งไปที่การเปลี่ยนนโยบายรัฐที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชน การเคลื่อนไหวนี้ เป็นการเติมเนื้อหาของ "การเมืองภาคประชาชน" และแสดงให้เห็นว่า "ชุมชนคือฐานที่มั่นสำคัญ ในการปฏิรูปการเมือง"

ประเด็นที่สี่ การศึกษาพบว่า ผลสะท้อนและนัยทางสังคมและการเมืองที่ตามมาจากการต่อสู้ของชาวบ้านก็คือ การต่อสู้ที่เข้มแข็งของชาวบ้านเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเข้าร่วมของ กลุ่มอื่นๆ ในสังคม ที่นำไปสู่การผลิตหลักฐานการโต้เถียงว่า "เงื่อนไขใช่คำตอบของการพัฒนา" การเคลื่อนไหวของชาวบ้านจึงเป็น "การเมืองแบบใหม่" ที่ทำให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ถูกทำลาย ความชอบธรรมในทุกด้าน ซึ่งสะท้อนถึง "การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย" และมีนัยว่า "ไม่มีใคร ถือครองสังขรณ์แต่ผู้เดียวได้ตลอดกาล"

Thesis Title	Political Ecology of Large Dam Scheme in Thailand: A Case Study of Kaeng Sua Ten Dam Project	
Author	Mr. Chainarong Sretthachau	
M.A.	Man and Environment Management	
Examining Committee	Lecturer Dr. Chusak Wittayapak	Chairperson
	Professor Dr. Manat Suwan	Member
	Lecturer Dr. Chayan Vaddhanaphuti	Member

Abstract

This study applies the political ecology approach as well as concepts of local power, patron-client relation, and new social movement in analyzing conflicts over large-dam construction project and contestation by villagers in the study area. It explores the complex relationship of various factors and social agencies involved in the controversy and conflicts of large-dam construction, namely the Kaeng Sua Ten Dam Project. This study examines four major issues: the complicity of the Thai state's policies on dam building, tactics deployed by the Thai authorities, the roles of multi-national organizations and local power in imposing the dam project upon the villagers, the signification of villagers' opposition against the dam building, as well as their strategies in opposing, negotiating and resisting against the pro-dam groups, and the social and political ramification of villagers' struggle. The finding of this study is as follows:

First, this thesis describes historical development of dam building as a contextual source of conflicts in Thai society. Dam construction has been initiated as part of the Thai's state overarching development trajectory heavily influenced by multi-national organizations and dam construction industry. The notion that dam signifies development is actually a myth which dominates Thai bureaucrats' thought and the Thai

public mind. The "scientific knowledge of dam construction" has been a part of discursive practices which justify this myth.

Second, the discourse on "dams and development" has been deployed by various pro-dam groups to justify their proposal to build dams. Local people actually have never had any say in these projects. If any of these projects are called into question, the issues raised have always been distorted and politicized by politicians, local power, consulting business companies and local media. The study examines the role of the state in pushing for large-dam construction and finds that it cannot be treated simplistically.

Third, villagers utilize existing local culture in various ways in contesting for their right in accessing natural resources. Kinship ties, patron-client relations, rituals and traditions, local history are used, explored or re-invented so as to construct their identity and give meanings to the course of their struggle. Resacralization of their village is a crucial justification for the demand to continue to reside in their place. Another is that villagers employ strategy which enables them to connect to the emerging civil society as well as to other groups of villagers similarly affected by dams and state's development policies. This strategy makes the dam issue become a public agenda and hence it creates a new social space allowing the campaigns for people participation and environmental conservation. The struggle has made a significant contribution to the "politics of people" and it shows that local community is a crucial base of political reform.

Forth, the social and political ramifications of villagers' struggle bring about the continuing rise of people resistance against large-dam project. The manifestation of several failed dams is an assertion that "dam is not an answer to development". The villager struggle is a new social movement that has greatly undermined the discourse of science. This phenomena signifies the change of epoch and it tells us that "no one has an absolute power to control the truth forever".